

Naturrisikoutvalget

Vår ref.:
[Navn]Deres ref.:
[Navn]Dato:
24. mars 2023

Teknas innspill til Naturrisikoutvalgets arbeid

Tekna – Teknisk naturvitenskapelig forening er den største masterforeningen i Norge, og den største fagforeningen i Akademikerne med over 100 000 medlemmer. Våre medlemmer har mastergrad eller mer fra tekniske og naturvitenskapelige fagområder.

Tekna viser til Naturrisikoutvalgets invitasjon til å gi innspill til utvalgets arbeid. For Tekna er det viktig at myndighetene gjennom sin politikk og gjennom samspill med viktige samfunnsaktører legger forholdene til rette for reduksjon av naturrisiko. Bygget på innspill fra våre faglige miljøer og tillitsvalgte i viktige virksomheter gir Tekna her innspill til utvalgets arbeid.

Forebygging av naturrisiko og utvalgets mandat og fokus

Tekna mener at virksomheters, næringers og sektorens naturrisiko og naturansvar bare kan behandles tilfredsstillende innenfor rammen av nasjonal naturrisiko og nasjonalt naturansvar, fordi disse temaene er sterkt koblet og ikke kan betraktes uavhengig av hverandre. At norske myndigheter tar sitt ansvar for håndtering av naturrisiko er avgjørende viktig for at virksomheter, næringer og sektorer skal kunne ta sitt ansvar.

Tekna anbefaler utvalget å legge en bred tolkning av naturrisiko til grunn.

Norge forvalter store landområder og har gjennom det et betydelig naturansvar

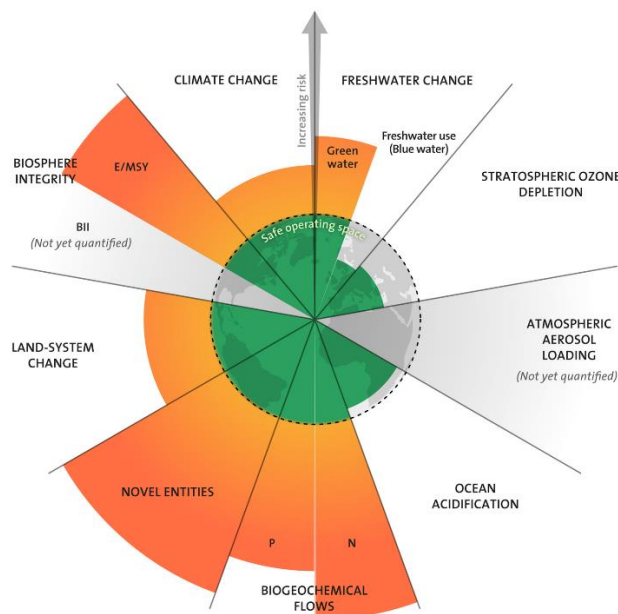
Norge forvalter et betydelig landareal både i europeisk sammenheng og i forhold til befolkningen. Samtidig har Norge et ansvar for fem ganger mer havareal enn landareal. Utvalget peker gjennom sitt eget materiale på at det nå bare er en liten del av landbasert natur er nå uberørt av menneskelig aktivitet. Andelen synker stadig. Naturtilstanden i norske områder har betydning langt utover grensene for disse områdene. Norge forvalter blant annet store arktiske områder som er særlig sårbare. Blant annet har klimaendringene fire ganger så sterk innvirkning i Arktis som ved ekvator.

Naturen innenfor norske områder leverer svært viktige og verdifulle økosystemtjenester nasjonalt og internasjonalt innenfor områder som matproduksjon, vannrensing, karbonlagring, klimatilpasning samt helse og livskvalitet.

Tekna anbefaler at utvalget inkluderer en diskusjon om Norges forvaltning av sitt nasjonale og internasjonale naturansvar i sitt arbeid.

Norsk naturrisiko er vanskelig å anslå tilfredsstillende, men må betraktes som høy

Tekna henviser til Planetary Boundaries-modellen fra Stockholm Resilience Center:

Modellen er selvfølgelig godt kjent for utvalget og oppdateres stadig. Den er én av mange vitenskapelige indikasjoner på at naturødeleggelser utgjør en like stor risiko for samfunnet som klimaendringer, om ikke større. Dette understøttes blant annet av rapportene fra Det internasjonale naturpanelet IPBES.

Det finnes en rekke eksempler på at risiko for norsk natur som det ville vært ganske overkommelig å beskrive bedre og som har gitt betydelige naturkonsekvenser. Som ett eksempel vil vi peke på svekkelsen av tilstanden for Oslo-fjorden som økosystem.

Tekna anbefaler at utvalget legger til grunn vitenskapelig dokumentert kunnskap om alvorlighetsgraden av naturrisiko som en risikofaktor sammenliknbar med eller større enn klimarisiko.

Økt dokumentasjon og kunnskap om naturen er avgjørende for gode løsninger

I vår kontakt med eksperter i medlemsmassen og med sentrale norske kunnskapsmiljøer på områdene natur er det ett signal som helt systematisk går igjen. Vår direkte kunnskap om norsk natur, om naturtilstanden generelt og om

ulike naturtyper, om nedbygging av og belastninger på naturen er klart for svak. Vi vet for eksempel ikke hvor mye natur som bygges ned i Norge hvert år. Uten et tilfredsstillende kunnskapsgrunnlag, blir beskrivelsen av naturrisiko usikker og anvisning av tiltak for å motvirke og håndtere den for lite treffsikker.

Tekna mener at et helhetlig naturregnskap med tilfredsstillende kunnskaps- og metodegrunnlag vil avhjelpe situasjonen et stykke på vei.

I tillegg er det nødvendig å styrke forsknings- og kartleggingsinnsatsen på naturområdet. Slik Tekna forstår det, står vi nå i fare for å måtte avbryte lange tidsserier med viktige målinger på grunn av manglende finansiering.

Tekna anbefaler at utvalget vurderer betydningen av økt dokumentasjon og kunnskap om natur i norske områder for gode vurderinger og for reduksjon av naturrisiko.

Store kompetanseutfordringer

Tekna mener det er avgjørende viktig at vi bygger kompetanse for fremtiden innenfor teknisk-naturvitenskapelig fag gjennom etter- og videreutdanning og økt kapasitet i grunnutdanningen samt gjennom å styrke realfagenes stilling i skolen.

Tekna gjennomførte i 2022 en undersøkelse som avdekket at 85 prosent av ledige jobber i kommunene for høyere utdannede teknologer og naturvitere ikke blir besatt ved første utlysning

Kommunenes arbeid for naturformål er tydelig skadelidende som følge av svikt i rekrutteringen av teknisk-naturvitenskapelig kompetanse mange steder.

Tekna anbefaler at utvalget vurderer og fokuserer på behovet for styrket kompetanse som helt avgjørende for å få til en effektiv håndtering av naturrisiko.

Redusert naturbelastning gjennom sirkulære prosesser

Naturbelastninger er i stor grad knyttet til uttak av mineralske ressurser, til landbruk og annen høsting fra naturen, og til avfall av alle typer som kontrollert eller ukontrollert tilbakeføres til naturen. Sirkulærøkonomi kan i stor grad redusere denne belastningen. Samtidig er sirkulærøkonomi som prosess og metode kommet svært kort foreløpig. Her ligger en av de viktigste løsningene for å redusere belastningene på naturen.

Tekna anbefaler at utvalget legger vekt på å beskrive sammenhengen mellom sirkulærøkonomi og naturbelastning og påpeker betydningen av å styrke sirkulærøkonomien for å håndtere naturrisiko.

Verdisetting av natur og utvikling av konkret metodikk er nødvendig for å styrke naturhensynet i samfunnsutviklingen og håndtere naturrisiko

I utbyggingssaker er verdisetting av ulike faktorer viktig i valg mellom ulike alternativer. Naturkonsekvenser er ofte såkalt "ikke prissatte" konsekvenser. Erfaring viser at ikke prissatte konsekvenser i praksis taper i prosessen. Selv

om prissetting av naturkonsekvenser er vanskelig og kanskje ikke yter naturverdiene full rettferdighet, kan likevel konkret prissetting bidra til å endre praksis og være et viktig virkemiddel. Poenggiving i anbudskonferanser kan være én metode for å styrke vektleggingen av naturhensyn.

Tekna anbefaler at utvalget vurderer prissetting av naturkonsekvenser og annen praktisk metodikk, for eksempel i utbyggingsaker, som et viktig virkemiddel for å styrke hensynet til naturrisiko.

Offentlige reguleringer er vesentlig for håndtering av naturrisiko

Tiltak for å styrke naturhensyn kan ha begrenset kostnad, men likevel være krevende å iverksette om det relativt sett svekker bedrifter i konkurransen med andre. Natur taper ofte også mot andre presserende hensyn i kommunale prosesser. Stadig flere bedrifter er imidlertid nå mer offensive når det gjelder naturhensyn og mange bedrifter ligger foran myndighetenes tenkning. De etterlyser krav gjennom offentlige reguleringer, som krav til prissetting av naturkonsekvenser. Etablering av naturregnskap for bedre datagrunnlag og bedre grunnlag for beskrivelse av naturkonsekvenser er andre eksempler på tiltak som må støttes gjennom offentlig regulering.

Fragmentering av beslutninger om nedbygging av natur fører ofte til at hensynet til natur taper i regulerings- og utbyggingsaker. Vi har en offentlig rammeplan for utbygging av vassdrag for å sikre en helhetlig håndtering av naturhensyn ved kraftutbygginger, men det er få eller ingen eksempler på tilsvarende planer for andre naturtyper.

Når det gjelder dette temaet må norske reguleringer ses i sammenheng med reguleringer som vil følge av EUs Green Deal og taksonomien m.m.

Tekna anbefaler at utvalget gir nødvendig oppmerksomhet til behovet for offentlige reguleringer for å støtte opp håndtering av naturrisiko, for eksempel når det gjelder etablering av naturregnskap som redskap.

Innvirkning på økosystemtjenester må tas med i risikobildet

Samfunnets verdiskaping bygger blant annet på såkalte økosystemtjenester. Naturbelastninger kan ha stor innvirkning på økosystemtjenester selv om ikke arter eller naturtyper direkte trues av endringene. Likevel kan dette virke negativt inn på samfunnets verdiskaping. På samme måte kan forbedret naturtilstand gi grunnlag for økt samfunnsmessig verdiskaping, for eksempel gjennom opplevelsesbasert turisme med hvalsafari som et helt konkret eksempel. Landbruk, havbruk og høsting av natur er andre eksempler.

Tekna anbefaler at utvalget eksplisitt vurderer innvirkning på økosystemtjenester som en grunnleggende del av samfunnets naturrisiko.

Hensynet til «hverdagsnaturen» må fokuseres sterkere i tillegg til truet og verneverdig natur

Hverdagsnaturen benyttes her om naturen generelt slik vi har den rundt oss til daglig både i vår direkte nærhet og fjernere fra bebygde strøk.

Hverdagsnaturen er den naturen som ikke underlagt spesielle restriksjoner på grunn av truede arter, naturtyper eller av andre grunner. Hverdagsnaturen omfatter hovedmengden av natur rundt oss og har stor betydning for menneskelig velferd og for den sårbare naturen. For eksempel er det slik at vernede områder eller områder med restriksjoner, som i mange tilfeller kan være små, er avhengig av omkringliggende frisk og robust natur for ikke å forringes ytterligere. Dette kan dreie seg om områder inntil sårbare vassdrag, trekkveier for dyr eller omland som på annen måte er viktig for særlig sårbare naturområder. Det dreier seg også om områder som er viktige for rekreasjon og livskvalitet for mennesker. Vi trenger mekanismer som beskytter hverdagsnaturen i tillegg til restriksjoner for den særlig sårbare naturen.

Tekna anbefaler at utvalget inkluderer hensynet til hverdagsnaturen, som beskrevet ovenfor, i sine vurderinger av naturrisiko.

Dilemmaer mellom naturhensyn og andre samfunnshensyn

Vi ser mange eksempler på hvordan naturhensyn kommer i konflikt med andre samfunnshensyn. Vindkraftutbygging er et aktuelt eksempel. Mineralutvikling er et annet. Arealkonflikter er svært vanlige i mange sammenhenger. For å styrke naturens stilling i tilknytning til slike dilemmaer er det viktig å sørge for at interessemotsetninger identifiseres og at det legges vekt på tidlig dialog for å utvikle løsninger og unngå fastlåste konflikter.

Tekna anbefaler at utvalget legger vekt på tidlig identifisering av interessemotsetninger og dialogbaserte metoder for avklaring av konflikter knyttet til naturhensyn.

Transformative endringer krever samspill

Det internasjonale naturpanelet og det internasjonale klimapanelet fremhever manglende evne til å takle transformative endringer, «transformative changes», som en sentral årsak til at vi foreløpig kommer til kort når det gjelder å nå både klimamål og naturmål. Transformative endringer innebærer å se i sammenheng klima- og naturbelastninger og tiltak for å møte disse på tvers av virksomheter, næringer og sektorer. Forskningen på dette området er i betydelig utvikling og ligger blant annet til grunn for klima- og naturpanelets konklusjoner.

Vår kunnskap om og evne til å gjennomføre tverrfaglige og tverrsektorielle prosesser er ennå for svak og det må satses målrettet på forbedringer innenfor dette området som forutsetninger for å bedre evnen til transformative endringer.

Tekna anbefaler at utvalget adresserer behovet for styrke praktisk evne til å gjennomføre transformative endringer i arbeidet sitt.

Økonomisk løft for naturen

Tekna mener det er godt dokumentert at innsatsen for å motvirke naturtap ligger etter innsatsen for å motvirke klimaendringer. Dette gjelder oppmerksomhet, kunnskaps- og kompetansebygging og annen innsats for å redusere og håndtere naturrisiko. Dette er ytterligere aksentuert gjennom

Kunming/Montreal-avtalen for naturen og av EUs Green Deal med taksonomien og andre tiltak som vil skjerpe kravene til Norges innsats for naturen. Tekna har notert at i begge de to siste statsbudsjettene, lagt frem av to ulike regjeringer, var det i utgangspunktet foreslått kutt i den samlede rammen for natur.

Tekna mener også at det er god dokumentasjon for at innsatsen for kunnskaps og kompetansebygging på naturområdet er alt for svak og ligger betydelig etter innsatsen på klimaområdet samtidig som samfunnets naturrisiko er sammenliknbar med klimarisikoen.

Tekna anbefaler at utvalget vurderer og gir signaler om behovet for å øke størrelsen på innsatsen for naturen og for håndtering av naturrisiko samt gir signaler om behovet for å styrke fremdriften av arbeidet gjennom et konkret løft for naturen.

Med vennlig hilsen

Line Henriette Holten
generalsekretær